

- вивчати можливості застосування графічних редакторів ЕОМ, що значно підвищить ефективність позакласних занять.

У подальшому слід продовжити пошук шляхів планування та організації педагогічної діяльності та діяльності учнів початкових класів у позакласній роботі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: кн. для учителя. 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991.
2. Жукова А.С. Помогите смешным рисункам. Книжка для родителей. – М.: Просвещение, 1966.
3. Кабиш І.Ю. Розвиток художніх здібностей дітей молодшого віку. – К.: Радянська школа, 1981.
4. Лихачев Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников: Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1985.
5. Малиновская Л.П. Вопросы формирования дизайнерского мышления на уроках изобразительного искусства в начальных классах. – Тернополь, 1993.
6. Неменский Б.М. Мудрость красоты. М.: Просвещение, 1987.

УДК 371.036

Т.М. Голінська

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВ

У статті подано характеристику процесу художньо-естетичного виховання учнів початкової школи засобами інтеграції різних видів мистецтв, розкрито вплив різновидів мистецтв на розвиток дітей.

In the article the characteristic of process of is art-aesthetic education of pupils of an elementary school by different kinds of arts integration is submitted, the influence of versions of art on children development is opened.

Постановка проблеми. Необхідність у принципово новому здійсненні естетичного розвитку молодших школярів підкреслюється у державних документах, що регламентують процес удосконалення освіти. Так Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається реалізація принципу “інтеграції різних видів мистецтв та означення художньої культури як системи скоординованих знань, опанування яких необхідно для формування у свідомості учнів цілісної художньої картини світу полікультурного простору” [5: 37]. Застосування вчителем у закладах освіти усього спектру мистецьких дисциплін, націленого на формування естетичної свідомості, спроможне не лише на репродуктивне відтворення учнями елементарних знань, умінь і навичок, а також на формування в них розуміння мистецтва як історичної духовної спадщини, що потребує поваги, збереження і примноження у всій своїй неповторності і багатотворчості. Метою естетичного розвитку молодшого школяра є розкриття творчого потенціалу особистості, уміння сприймати красу і відобразити її у різних видах художньої і практичної діяльності. Творчий потенціал особистості засобами мистецтва проявляється у процесі: споживання творів мистецтва; надбання мистецтвознавчих знань; власної творчості в сфері мистецтва. Вищезазначене дає підстави говорити про актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень. На інтеграційній основі розроблена педагогічна система формування естетичного мислення школярів засобами мистецтва Н.Фунтіковою [12], що передбачає поступовий і систематичний розвиток структурних компонентів образного мислення шляхом спеціальним чином організованого спілкування з творами світового та національного мистецтва. Вивченню творів мистецтва на засадах їхнього поєднання у процесі формування художнього розвитку школярів присвячено роботи О.Дем’янчука [4].

Шляхи покращення процесу цілісного підходу до оволодіння молодшими школярами знаннями, уміннями та навичками знайшли висвітлення як при оволодінні окремими навчальними предметами: образотворчим мистецтвом (І.Глінська, К.Єралін); математикою (Д.Вельбрехт), так і при одночасному оволодінні декількома дисциплінами. Наприклад, математикою та образотворчим мистецтвом – В.Брезгалова, Д.Вельдбрехт, Т.Олійник; малюванням, початковою геометрією, трудовим навчанням, географією – О.Галкіна; арифметикою, малюванням, ручною працею – В.Тименко та ін. Пошуки можливих шляхів здійснення синтезу мистецтв у сучасних умовах знайшли відображення у низці робіт, які пов'язані з естетикою та мистецтвознавством О.Андрєєва, Є.Височиної, С.Дегтярьової, Ю.Колмина, Б.Лихачова та ін.

Отже, аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень у напрямку естетичного розвитку молодших школярів орієнтує нас на використання виховних можливостей мистецтв як системи сполучень їх різновидів.

Мета статті – охарактеризувати процес художньо-естетичного виховання молодших школярів на основі синтезу різних видів мистецтв.

Виклад основного матеріалу. У сучасних наукових працях поряд з питанням гносеологічної природи мистецтва, його ролі й місця у формуванні особистості, розроблено загальні підходи до визначення природи й характеру взаємодії різних видів художньої творчості, що дозволяє визначити комплексну взаємодію мистецтв як важливий засіб естетичного розвитку школяра. Це зумовлено насамперед відсутністю у практиці естетичного виховання цілісного бачення явищ і процесів навколишньої дійсності, ігнорування закономірностей того, що інтеграція – не механічне перенесення знань з одного предмета на інший, чи їх поєднання, а творчий процес створення нових дидактичних еквівалентів, які віддзеркалюють принципові тенденції сучасного наукового знання [1: 229]. При цьому важливим є те, що інтеграція змісту навчальних предметів не заперечує предметної системи їх вивчення. Такий підхід, як вказує О.Буров, є засобом подолання недоліків у засвоєнні знань про їх взаємозалежність і цілісність [3]. Повною мірою це відноситься й до побудови уроків естетичного виховання молодших школярів. Більше того, нові соціальні реалії вимагають якісно нової організації естетичного розвитку особистості на засадах духовної культури, в основі якої повинно бути закладено ставлення людини до свого оточення, де сама людина розглядається як складова частина природного середовища.

Естетичне виховання засобами синтезу мистецтв вимагає як врахування системи дидактичних вихідних положень (комплексність, науковість, систематичність, послідовність, свідомість і активність, доступність, зв'язок з життям, наочність та ін.), так і суто специфічних принципів побудови занять (цілісність вивчення мистецтв на основі єдності генетичних морфологічних функціональних зв'язків, врахування специфіки видів мистецтв, оптимальне поєднання і взаємозв'язок чуттєвого і логічного, розвиток творчої активності учнів шляхом їх безпосереднього включення у систему художньо-естетичних відносин).

Аналіз літературних джерел з проблеми, показує, що вплив різновидів мистецтв на розвиток дітей не може бути зведений до простої суми впливів його компонентів. Як і всяка цілісна система, їх сукупність створює нові якості, ніж окремі складені її частини. У той же час система впливу комплексу мистецтв додає кожному з них все, що властиве комплексу загалом, може здобувати нові і втрачати властиві йому колись.

Отже, різні види мистецтва, вступаючи у взаємодію, утворюють якісно нове ціле. Естетичний і педагогічний зміст полягає саме в тому, що вона утворює художню цілісність. При цьому, як наголошується в матеріалах з історії виховання, “кожне мистецтво користується яким-небудь елементом почуттєвого світу як ударним, конструктивним, інші ж знаходяться під його знаком” [8: 14]. Йдеться про наявність у взаємодії мистецтв художньої домінанти, на основі якої здійснюється синтез мистецтв.

Ідея взаємодії і взаємозбагачення є провідною у сучасному естетичному розвитку особистості. Звідси взаємопроникнення різних форм мистецтва слід розглядати як один з провідних принципів естетики. Р.Роллан писав, що межі окремих мистецтв не є

абсолютними, як вважають теоретики [8]. Кожної хвилини один вид мистецтва знаходить своє продовження і завершення в іншому. Характерною особливістю мистецтв є специфіка засобів і способів створення художнього образу. Використовуючи на рівних правах прийоми іншого мистецтва і усвідомлюючи свою автономію, воно тільки збагачується. Але якщо мистецтво забуває свою мову і намагається повністю перейняти художні засоби іншого, це призводить до неминучої його кризи. Почуття міри дає художнику-митцю і вчителю гармонічну рівновагу у використанні ними естетичного досвіду різних мистецтв. Тому принцип гармонійності і міри використання (синтезу) досвіду мистецтв у естетичному розвитку особистості має виключно важливе значення.

У сучасній педагогічній науці існують протилежні погляди на вплив виду занять мистецтвом на рівень естетичного розвитку учнів. Частина вчених вважає, що для цього розвитку необхідна лише практична художня діяльність. Інша, навпаки, розвиток пов'язує виключно тільки з теоретичною діяльністю. На нашу думку, тут повинно бути оптимальне співвідношення між теорією і практикою. При цьому акцент ставиться не на вузькопрофесійних завданнях, а на загальному розвитку духовних якостей особистості засобами мистецтва.

Досить поширеним у методиці викладання мистецтв є об'єднання різних їх видів. Наприклад, на уроці літератури учні після аналізу творів образотворчого мистецтва складають розповідь, або описують ті персонажі, які їх найбільше приваблюють. На цій основі систематизується зоровий ряд з творів образотворчого мистецтва як перспективний. Хоча відомо, що учні часто обирають не ті, які дійсно подобаються, а які легше охарактеризувати. Як найбільш позитивне явище вважається робота з художнім оригіналом. Нерідко вчителі використовують художні твори місцевих художників, письменників, музикантів. На думку багатьох учених, робота з оригіналом змінює емоційне забарвлення бесіди, створюється емоційна атмосфера, яка сприяє усвідомленню художнього образу. Але більш детальний педагогічний аналіз свідчить, що багато рис, характерних художньому образу, засвоюються учнями не на належному рівні або залишаються поза сприйняттям. У більшості акцент робиться на словесних засобах управління процесом сприйняття творів мистецтва, що, як вважає Ю.Протопопов, відвертає увагу учнів від опори на основні художні засоби, які використовував автор при створенні того чи іншого твору [7: 59].

Усунення переваги вербальних методів у естетичному вихованні може здійснюватися шляхом взаємодії мистецтв. У сучасних умовах спостерігається посилення процесів синтезу мистецтв, завдяки чому людина підіймається на більш високий ступінь духовного розвитку. "Новий" синтез – це поява таких видів мистецтва, які поєднують образні можливості уже відомих в історії мистецтв – телебачення, кіно, фотографія, "технічні" мистецтва. Естетичні їх властивості в багатьох випадках є утворення від словесної та живописної образності. Популярність кіно і телебачення значною мірою міняють рівновагу всередині художньої культури. При цьому, на думку вчених, існує принципова відмінність між поняттями інтеграція, синтез і взаємодія мистецтв. Зокрема, інтегративний шлях естетичного розвитку особистості школяра полягає в тому, що використання засобів різних видів мистецтва базується на формуванні синтетичних художніх образів у сприйнятті. При цьому одним із основних його завдань стає подолання примітивного поверхневого сприйняття мистецтва – розпізнавання закладеної естетичної інформації, тобто розуміння не фабули, а художнього змісту, не тексту, а підтексту. Зрозуміло, що через різне співвідношення в окремих видах мистецтва фабульного і художнього шарів її рішення не може бути однозначним. Зокрема, у таких видах мистецтва, як література, театр, кінематограф, на відміну від музики, наявність фабульного шару робить важкодоступним розпізнавання художнього підтексту, образного коду твору. У зв'язку з цим методики оволодіння мистецтвами необхідно будувати таким чином, щоб відбувалася їхня координація в естетичному вихованні.

У процесі викладання різних предметів мистецтва розкриття художнього змісту, їх підтексту доцільно здійснювати через існуючий в естетиці метод аналізу частини і цілого. Так, наприклад, носіями образного змісту в художньому творі можуть бути не фабульні

моменти, а окремі художньо-образні деталі, через які можливе розуміння його художньої ідеї. Це, скажімо, засоби художнього узагальнення (епітет, метафора), приватні виразні елементи (лінія, інтонація, штрих, кадр, великий план, маска, жест, деталь костюма, декорації й ін.). Через художні деталі точніше сприймається сутність, підтекст твору, його естетичний зміст. Ми повністю погоджуємося з думкою В.Романець, що механізм виховної інтеграції мистецтв виступає як система міжпочуттєвих асоціацій синестезій [9]. Комплексні асоціації дають змогу охоплювати в цілому весь художній твір, оскільки кожна деталь у ньому зв'язана з іншими і несе в собі художній підтекст цілого. Тому на основі синестезій у сприйнятті і створюється цілісний художній образ.

Ученими доведено (Н.Анищенко, Є.Височина, Л.Зламанюк, С.Левін, Б.Юсов, Г.Шевченко), що механізм синестезії дозволяє створювати при сприйнятті одного виду мистецтва синтетичний образ, у якому присутні елементи образності іншого мистецтва. При сприйнятті цілого, що виражається даною художньою деталлю, можуть мимоволі виникати асоціації з інших мистецтв. Це, зокрема, відноситься до інтеграції образності різних видів художньої творчості в так званих словесних чи візуальних лейтмотивах (повторюваних художніх деталях) у здобутках інтелектуального роману, монтажного кінематографа, театру представлення.

Сприйняття таких одиниць цілого створює справжній синтез мистецтв (як їхньому об'єднанні в синтетичних композиціях), а не механічний, заснований на подібності поняттєво-інформаційних елементів. У цьому плані “поле” художньої деталі, через яку здійснюється сприйняття, обмежує випадкові інформаційні асоціації. У той же час це сприяє створенню асоціацій співвідчуття і співпереживань з іншими мистецтвами на рівні художнього шару, оскільки принцип функціонування художніх деталей у всіх мистецтвах єдиний.

Розвиток почуттєвої і духовно-моральної сфери особистості вимагає насамперед навчити її повноцінно сприймати і розуміти естетичну інформацію у творах мистецтва. Тому, як підкреслюється в Концепції загальної середньої освіти, в основу сучасної парадигми формування гармонійно вихованої цілісної “збалансованої” особистості закладено інтегративний підхід до виховання підростаючих поколінь [6].

Інтеграція припускає взаємне проникнення різних видів художньої діяльності в єдиному занятті на основі їх взаємодопомоги і доповненості. Наприклад, фізичне почуття ритму буде легко досягнуте через танок чи музичну дію, ніж через вірш чи ритмічне зображення малюнка, що залежить від віку і генетичної послідовності розвитку органів почуття і елементів художньої діяльності, які мають всезагальне значення – простір, композиція, колір, рух, звуки мови. Інтеграція є більш глибоким засобом розвитку цілісного художнього сприйняття, ніж проста взаємодія готових художніх творів. Таке бачення процесу естетичного виховання слід вважати одним із найбільш ефективних способів його поєднання з розумовим, моральним, трудовим, фізичним розвитком особистості дитини.

Разом з тим тут важливо уникати негативних наслідків, що можуть бути результатом недостатньої компетентності його виконавців, чи нетворчого відношення до справи, механічне додавання складових компонентів навчання, ілюстративне дублювання у викладанні суміжних мистецтв. Це нерідко, як підкреслює Н.Коляденко, зміцнює порочну практику вичленовування з кожного художнього твору поверхневої, чисто понятійної інформації, тобто “методику”, що веде до зниження, девальвації художнього змісту й у результаті – до руйнування художнього образу в сприйнятті [10: 46-51]. Непродумане звертання у викладанні окремого виду мистецтва одночасно до багатьох органів відчуття може заважати сприйняттю художньої образності. Йдеться, зокрема, про викладання музики в дошкільному віці, де використання немюзичних прийомів (кольору, малюнка, ручних знаків, казок) завдає шкоди слуховій і руховій активності дитини. Зайва орієнтація на немюзичний прийом у цьому віці може обмежувати почуттєвий, емоційний розвиток дитини через привнесення інформаційного, “наївно-реалістичного” відношення до музики.

Нарешті, відзначені негативні наслідки нетворчого використання інтеграції мистецтв варто доповнити ще одним, не менш істотним з них. Мається на увазі можливість появи пасивності сприйняття при використанні у вихованні інтеграційних блоків готових явищ різних мистецтв, що руйнує здатність самостійно створювати художній образ на основі залучення індивідуального життєвого і естетичного досвіду. Що стосується активності чи пасивності сприйняття мистецтва в художньому вихованні, то необхідно орієнтуватися не на просте додавання різних видів мистецтва. Більший ефект досягається розвитком естетичного мислення на прикладі окремого виду мистецтва, але з використанням комплексного підходу до нього у якості проміжної стадії, що оптимізує повноцінне сприйняття художнього образу.

Як уже підкреслювалось, інтеграція близька поняттю синтезу – синтезії (взаємовпливу органів почуттів). Під поняттям синтезу в антропології і етнографії ще в ХІХ віці мали на увазі непорушну єдність усіх мистецтв у художній дії. Певний рівень художньої культури, де танок, пісня, драматична побудова, імітація трудових і мімічних дій майже не відокремлювалися один від одного в єдиному святковому чи магічному ритуалі. Сучасна взаємодія може вибудовуватися на різних рівнях і в різних формах, наприклад, як взаємне ілюстрування мистецтв при загальній темі занять (якесь подія, стан природи тощо). Це може бути також об'єднання загальнодоступних занять мистецтвом з поглибленим вивченням одного з них.

Так, мистецтво письменника наповнюється не стільки джерелами живопису і музики, скільки тими можливостями, що існують на межі їхньої взаємодії з літературою. Тут немає непрохідних бар'єрів між різними видами мистецтва, а є необхідним взаємовплив і взаємозбагачення.

У процесі використання механізму взаємодії мистецтв слід пам'ятати, що вони різноманітні за рівнем, родом, характером, типом впливу одного або групи художніх явищ на інше явище чи їх групу через взаємозв'язки і відношення між елементами всередині мистецтва як розвивальної системи. При цьому існує дві художні взаємодії: внутривидові і міжвидові. Скажімо, театр з живописом, музики з кіно, кіно з телебаченням. Такий процес, за виразом Ю.Борева, схожий на перехресне обпилення квітів і виникає, коли література взаємодіє з живописом, або живопис з музикою тощо [2: 270]. Але говорити про взаємодії можна тільки за умови врахування художніх особливостей живопису і поезії, театру і музики, осмислення принципів естетичного відношення мистецтв до світу. Крім того, конструювання процесу естетичного розвитку вимагає врахування різних типів взаємодії мистецтв, які визначаються дидактичними і виховними цілями. До них відносяться, на думку Г.Шевченко [11]:

1. Міжпредметні зв'язки, що забезпечують системне засвоєння естетичних понять, набуття мистецтвознавчих умінь і навичок, розвивають емоційну пам'ять і емоційну сприйнятливність.

2. Корелятивна взаємодія, метою якої є створення емоційно-естетичної ситуації на уроці і в позакласній роботі, пробудження різноманітних почуттів. Це вже названі вище елементи різноманітних художніх композицій, своєрідна концентрація художніх творів, що відбиває адекватний настрій, почуття, переживання. При корелятивному зв'язку припустимі сполучення, що здійснюються без суворого обліку формально-структурних закономірностей.

3. Інтеграція, за якої базою формального сполучення усіх видів виступає той вид, художня домінанта якого має головне значення для інших [11: 12]. Як уже наголошувалося, вона виконує ряд дидактико-виховних завдань: активізує пізнавальну діяльність, розвиває пізнавальний інтерес до явищ громадського життя, до різних видів мистецтва, забезпечує комплексне сприйняття об'єктів дійсності.

4. Корелятивно-інтегративний тип взаємодії, де використовуються елементи одночасного і послідовного зв'язку різних видів мистецтва.

5. Творчо-перетворювальна взаємодія, що заснована на різнобічній пошуковій діяльності учнів (створення казок, віршів, ілюстрування літературних і музичних доробків,

оформлення школи, підготовка свят, ранків, вечорів, прагнення усе зробити красивим, передача художнього образу одного виду мистецтва засобами іншого).

Як вважає Б.Юсов, доцільно визначити чотири типи взаємодії мистецтв [13]:

- міжпредметні зв'язки в межах традиційного навчального плану (література, музика, образотворче мистецтво);
- сполучення предметів обов'язкового циклу з заняттями іншого виду мистецтва в позаурочний час, що розширює можливості художнього виховання;
- викладання окремих видів мистецтва на поліхудожній основі з залученням аналогів і стимулів з інших видів мистецтва. Цей тип викладання часто поєднується з двома першими;
- комплексний підхід до поліхудожнього виховання школярів, який характеризується певною мірою взаємодії мистецтв за змістом і продовженням занять на кожному віковому етапі.

На нашу думку, найбільш ефективним є четвертий тип взаємодії. Він дозволяє комплексно розкрити педагогічний зміст перших трьох типів організації занять з учнями декількома видами мистецтва одночасно на противагу їх стихійному рядоположному ілюстративному сполученню. Вирішальним для характеру взаємодії є не відношення між формально-функціональними особливостями їх мови, а відношення кожного із мистецтв до сфер реальної діяльності школярів.

Необхідність такого підходу до естетичного розвитку дітей визначається потребою подолання одностороннього захоплення природничонауковими і технічними знаннями в епоху НТР. Не секрет, що подібний нахил у бік технократії приводить до прагматизму й однозначності мислення сучасної людини. Це позначається й на особливостях відношення до мистецтва представників усіх вікових груп.

Застосування взаємодії мистецтв як художнього явища, як засобу естетичного загального розвитку особистості викликає необхідність врахування закономірностей його перебігу у дітей молодшого шкільного віку. Перш за все, як показують соціологічні дослідження художніх інтересів підлітків, вони віддають перевагу таким видам мистецтва, як література, кіно, музика, театр, образотворче мистецтво. Тому модель взаємодії мистецтв у шкільній практиці повинна здійснюватися на базі найбільш значимих для даного віку її видів – літератури, музики й образотворчого мистецтва, на основі яких відбувається активний процес залучення дітей до естетичної культури.

Комплекс мистецтв буде ефективно сприяти естетичному розвитку при оптимальному сполученні загальних і специфічних особливостей процесу естетичного виховання.

Синтез мистецтв як система педагогічних впливів розвиває творчі здібності і творчу активність школярів, і оскільки в молодшому шкільному віці переважає візуальне мистецтво, то пошуково-перетворююча діяльність повинна здійснюватись з опорою саме на нього. Вираження в малюнку асоціацій, викликаних музичним твором, ілюстрації до прочитаного, до отриманої науково-художньої інформації, тобто реальне буття музики і літератури в дітей 6-10 років залишається образотворчим, наочним, конкретно-образним, предметним, ілюстративним.

Отже, ефективність естетичного розвитку досягається тільки при систематичному і поступовому ознайомленні учнів із усіма видами мистецтва і освоєнні ними різних видів художньо-естетичної діяльності в системі навчальної, позакласної і позашкільної роботи.

Висновки. Таким чином, ефективність естетичного розвитку молодших школярів значно підвищується за умов, коли він здійснюється на засадах культури, де мистецтво розглядається як інтегрований фактор сукупності явищ і процесів і є невід'ємною частиною духовного становлення особистості.

Подальші дослідження даної проблеми варто проводити у таких напрямках як: розгляд концептуально-наукових засад естетичного розвитку особистості; розробки структурно-функціональної моделі поетапного естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку; удосконалення підготовки педагогічних кадрів для початкової ланки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андриевский Б.М. К вопросу о современных педагогических технологиях: Зб. наук. праць. – Випуск 20. – Частина I. – ХДПУ, 2001. – С. 7–13.
2. Боров Ю.Б. Эстетика. – М.: Политиздат, 1998. – 495 с.
3. Буров А.И. Эстетическая сущность искусства. – М.: Искусство, 1956. – 185 с.
4. Дем'янчук О.Н. Методи художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи. – К.: ІЗМН, 1996. – 56 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2000. – 59 с.
6. Концепція загальної середньої освіти (12 – річна школа) // Педагогічна газета. – 2002. – № 1 (91).
7. Психическое развитие младших школьников: Экспериментальное психологическое исследование / Под ред. В. Давыдова: НИИ общей и педагогической психологии АПН СССР. – М.: Педагогика, 1990. – 160 с.
8. Революция – искусство – дети. Материалы и документы. Из истории эстетического воспитания в советской школе. 1924-29. – М.: Просвещение, 1967. – 416 с.
9. Романець В.А. Психологія творчості. – К.: Либідь, 2001. – 286 с.
10. Художественное воспитание подрастающего поколения: проблемы и перспективы // Межвузовский сб. трудов Новосибирской гос. консерватории им. М.И. Глинки. – Новосибирск, 1989. – 245 с.
11. Шевченко Г.И. Развитие творческой активности студентов факультета начальных классов в процессе музыкальной подготовки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / МГУ. – М., 1988. – 16 с.
12. Фунтікова Н.В. Формування образотворчого мислення у старшокласників засобами мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Луганський державний педагогічний університет. – Луганськ, 2000. – 19 с.
13. Юсов Б.П. Современное направление в теории и практике развития художественного восприятия школьников. Всесоюзная межмузейная конференция “Музей и дети”. – Ташкент, 1982. – С. 4–12.

УДК 372.461: 372.36

В.В. Кизилова, М.О. Мітасова

ВИРОБЛЕННЯ НАВИЧОК МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Автором пропонуються лінгводидактичний матеріал та творчі вправи відповідно до чинних програм для початкової школи з метою формування в учнів основ мовленнєвої етики.

An author is offered the linguistically didactic material and creative exercises in accordance with the operating programs for primary school with the purpose of forming the bases linguistic ethics in the pupils.

В умовах розвитку української державності й демократизації суспільства, відродження інтелектуального та духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої актуальності набуває проблема культури мовлення.

Мета статті: розкрити теоретичні та практичні аспекти формування культури мовлення в початковій школі.

Сьогодні поняття “культура мовлення” визначається науковцями як “такий відбір і така організація мовних засобів, що в певній ситуації спілкування при дотриманні сучасних мовних норм та етики спілкування дозволяють забезпечити найбільший ефект у досягненні поставлених комунікативних завдань” [1: 16].